

Tökéletesség avagy radikalitás

(Máté 5,17–48)

Ez a szerkezeti-logikai egység (Mt 5,17–48) a hat ún. antitézist tartalmazza: „Hallottátok, hogy megmondott a régieknek... Én viszont azt mondom nektek...” Ezekben az antitézisekben Jézus megingatja az emberi együttélés bevett erkölcsi alapjait, feje tetejére állítja a közgondolkodás értékrendjét, fölborítja a régi világrendet, és egyúttal újat teremt; bennük kristálytisztán megmutatkozik az, amit az evangélium radikalitásának szokás nevezni. Most nem konkrétan akarom megmutatni, mi-
ben áll ez a radikalitás, hanem elvileg, általánosságban.

A *Hegyi beszéd* persze *nem tartalmazza a radikalitás szót, de használ másik kettőt*, melyek az antitézisek „keretül” (inclusio) szolgáló két mondatban találhatók: az egyik a *„bővebb életszentség/igazvolt”* (5,20), a másik a *„tökéletesség”* (5,48). A kettő ugyanazt a tartalmat fedi. Induljunk ki az utóbbiból.

A „tökéletes” (*teleiosz*) szó természetesen nem a görög filozófia (vagy a későbbi keresztény teológia) tökéletesség-eszményére, azaz a hibátlan erényességre utal, hanem a héber *tamim* áll mögötte, ami azt jelenti: *egész, teljes, osztatlan, sértetlen*, egészséges, üdvös. A „Legyetek tökéletesek...” értelme tehát: „Éljetek osztatlanul és kizárólagosan Istennek”, közelebbről: Isten elgondolásai szerint. Ezt az „osztatlanult” mondhatjuk úgy is: radikalisan.

E szemlélet ószövetségi mintája alighanem az 5Móz 18,13-beli buzdítás Izraelhez: „Légy tökéletes (*tamim*) Jahve, a te Istened előtt” (német egységfordítás: „Maradj meg egészen Jahve, a te Istened mellett”)! Arról van itt szó, ami Józs 24,14-ben még világosabb: „...szolgáljatok Jahvének tisztességben és hűségben: tüntessétek el azokat az isteneket (bálványokat), akiknek atyáitok szolgáltak...” Azaz: Szolgáljatok osztatlanul az igaz Istent, járjatok osztatlanul az Ő útjain!” (Hogy „élővé” legyen ez a szöveg, gondoljunk a mai istenekre/bálványokra: autó, úszómedence, fitness, lakáskultúra, divat, nyaralás Mallorca szigetén stb.) Ugyanezt mondja el a „főparancs”: „Szeresd a te Uradat, Istenedet egész szívedből, egész lelkedből és egész erődből!”

A mátéi-jézusi tökéletesség *közlebbi háttérét* az Ószövetség késői rétegei és a Jézus korabeli zsidóság al-

kotja, ahol is a *tamim* egyre inkább „tökéletes törvényteljesítést” jelent, a Tóra *feddhetetlen* követését; Máté Jézusánál viszont a Tóra *helyes* teljesítését (vö. 5,17), közelebbről: a hat antitézis, és egyáltalán a Hegyi beszéd szerinti életet, amelynek középpontja és csúcsa az *ellenszereget* (6. antitézis); ebben áll a „bővebb életszentség/igazvolt”, ezt jelenti a (Sinai-hegyen adott) Törvény „osztatlan-teljes”, vagyis radikális teljesítése.

Máténál még egyszer (és egyúttal utoljára) előkerül a „tökéletesség” szó, mégpedig *a gazdag ifjú történetében* (19,16-26), amely e fogalom további pontosítását teszi lehetővé. A téma itt ugyanaz, mint az 5,20-ban: „hogyan lehet elnyerni az örök életet”, avagy „hogyan lehet bejutni Isten országába”, ill. itt is a Törvény – helyes – teljesítése körül forog a kérdés. Jézus a Törvényt ajánlja, az ifjú állítja, hogy ő azt megcselekszi – beleeértve 3Móz 19,8-at is: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat” –, de úgy érzi, valami még hiányzik neki.

1) *A Tóra nem valamiféle magánerkölcsi kódex volt*, hanem Izrael társadalmi rendjének „szabályzata”, mai szóval alkotmánya, és Jézus erről a társadalmi életet szabályozó „alkotmányról” mondta, hogy nem megszüntetni, hanem „beteljesíteni” akarja (5,17), vagyis a *teleioó* ige eredeti értelmének megfelelően egészé tenni, végérvényes valósággá tenni, legbelső szándéka szerint megvalósítani; ennek pedig kihagyhatatlan része a szegénység felszámolása.

2) *A gazdag ifjúnak adott útmutatás háttérében a „főparancs” áll*: „Szeresd Uradat, Istenedet egész szívedből, egész lelkedből és egész erődből” (5Móz 6,5). Az „erő” héberül *me'od*, ami a Jézus korabeli zsidóságban azt jelentette: tőke, vagyon, pénz (ezzel az értelmezéssel egyébként már Sir 7,30-ban, ill. a kumráni szövegekben is lehet találkozni; egyébként Máténál nem olyan világos a dolog, mert ő a 22,37-ben Mk 12,30-hoz képest törli az *iszkhüs-t*); azaz ha a gazdag ifjú megtartaná a parancsokat, de vagyonát kihagyná a játékból, akkor egyáltalán nem szeretné Istent „egész erejével”, vagyis „egész vagyonával”! Jézus kívánalma tehát a főparancs alapján teljesen tárgyyszerű és kézenfekvő, és nem egyéni vagy szabadon választható lépés.

De van további érv is, bár az első hallásra ellene látszik szólni az eddig mondottaknak: „*Ha tökéletes akarsz lenni, add el vagyonodat...*” Ez azonban nem azt jelenti, hogy „Ha nem akarsz, úgy is jó...” Ugyanis: a) A „Mi hiányzik még neked?” kérdés előzi meg, ti. „Mi hiányzik neked ahhoz, hogy elnyerjem az örök életet (= bejussak Isten országába)?” Ha nem teljesíti a Jézus válaszában adott feltételt, nem nyeri el, nem jut be. – b) A 19,17 („Ha be akarsz menni az életre...”) és a 19,21 („Ha tökéletes akarsz lenni...”) versek párhuzamosságából az következik, hogy a „tökéletesség” feltétele éppúgy nem szabadon választható, mint az örök élet elnyerésé-

Erre Jézus megadja a választ, amely két részből áll: 1) „Ha tökéletes (teljes, egész) akarsz lenni, akkor oszdtól szét vagyonodat a szegények között!” 2) „Kövess engem!” Tehát *az osztatlan-teljes élet Isten Törvénye szerint* nem lehetséges *egyrészt* a régi életünkben (az egyiptomi kivonulás analógiájára) történő kivonulás, konkrétan a szegényekkel való radikális osztozás nélkül (vö. Mt 6,24: Nem szolgálhatok egyszerre Istennek és a Pénznek...), *másrészt* Jézus „követése”, azaz minden tekintetben történő „utánzása” nélkül; csak így lehet elnyerni az örök életet, bejutni Isten országába.

A szövegösszefüggésből egyértelmű, hogy a vagyon szétosztása, *az osztozás* a szegényekkel (és az általános jézuskövetés) *nem a mózesi törvény tetszőleges, szabadon választható „túltesztése”, hanem a Törvény tárgyyszerű, egyedül helyes értelmezése*. Ezt (a szövegösszefüggésben túl) még két dolog is alátámasztja:

nek feltételei. – c) Ezt erősíti meg kiinduló szövegünk, a *teleiosz* első előfordulása: „Legyetek tökéletesek, amint mennyei Atyátok tökéletes” (5,48)! Nyilvánvaló: ez nem olyasmiről, ami egyesekre érvényes lenne, másokra nem.

Összefoglalva: A vagyon szétosztásának és Jézus követésének feltétele nem egyesekre vonatkozó „evangéliumi tanács” (aminek a megfogadása nélkül is el lehet nyerni az Életet); vö. Mt 19,24: Könnyebb a tevének...), hanem mindenkire vonatkozó szükség-szerűség (*conditio sine qua non*): a „tökéletesség”, az „egész” Isten-szeretet, a „radikalitás” mindenki számára kihagyhatatlan része!

A lényeg tisztázása után **most még néhány, a radikalitással kapcsolatos „mellék-kérdést” kell érintenünk.**

1) *A jézusi radikalitás = tökéletesség = egész-volt alapja* nem más, mint Isten radikalitása, tökéletessége, amint ezt a szóban forgó mondat (5,48: Legyetek... amint Isten...) és a szövegösszefüggés (5,45–47: Ó fölkelti napját...) is mutatja. (Öszövétségi háttér: „Szentek legyetek, mert én, az Úr, a ti Istenetek, szent vagyok”, 3Móz 19,2.) Vagyis az ember azért adhatja oda magát egészen és osztatlanul (tökéletesen) Isten akarataért, mert Isten már előzőleg egészen és osztatlanul (radikálisan) az ember felé fordult, minden különbségtétel nélkül („jókra és gonoszokra...”). Még világosabb ez a gonosz szolgáló példabeszédéből (Mt 18,23–30): ha Isten feltételek nélkül elengedi (kifizethetetlenül nagy összegű) tartozásunkat, miért ne engedhetnénk el mi is feltételek nélkül mások (csekély) tarozását?

2) Már az utóbbi gondolat is mutatja, hogy *a jézusi radikalitásnak semmi köze a „megcsinálhatósághoz”* („én elhatározom, és saját erőmből meg is csinálom”, ill. a fordítottja: „én nem vagyok képes rá”), vagy *a moralizmus-hoz* („szigorú, külsődleges és aprólékos erkölcsi szabályok kicsinyes, aprólékos, aggályoskodó betartására törekvés”, ill. ennek prédikálása), de még *a heroizmushoz* sem („hősiesség, rendkívüli bátorság”). Ugyanis a Jézus által megkívánt „mindent eladás és szétosztás” (Mt 19,21) valódi motívuma (rugója, gyökere) az öröm, amint ezt a szántóföldben talált kincs és az igazgyöngy példázata egy-

értelműen mutatja (Mt 13,44–46): a kincset, ill. különösen értékes gyöngyöt megtaláló örömeiben adja el mindenét, hogy megszerezhesse a kincset, ill. a gyöngyöt. Semmi erőlködés, semmi kínos-aggályos parancskövetés (ld. még Zakeus történetét, Lk 19,8, és a nagy halról szóló példabeszédet Tamás evangéliumában [8]: „kin nélkül a nagyot választotta”). Radikális cselekedetről szó van ezekben az esetekben, de semmiféle hősiességről nincs szó, sőt: éppenséggel *ragyogó üzletről* van szó! Ezek a emberek nem hősiiesen, hanem *elbűvölten* cselekszenek (óriási dolgokat perse), ami azt is mutatja, hogy a megfontoltság (= jó üzletet csinálni) és az elbűvöltség egyáltalán nem zárják ki egymást (főleg Keleten nem...). Így érthető az is, miért mondja Jézus, hogy az ő „terhe” könnyű és az ő „igája” hasznos (Mt 11,28–30) – a kicsinyesen értelmezett és kicsinyesen betartani akart Tórához képest. Mindez természetesen nem zárja ki, vagy *nem teszi fölöslegessé a „lemondást”, az erőfeszítést* (aminek azonban semmi köze a moralizmus görcsös erőlködéséhez), vagy *éppen a szenvedést* (vö. Mt 5,29–30: Ha kezéd eltérít, vágd le...; Mt 7,13–14; Lk 13,24: keskeny út, szűk kapu; Mt 26,36–44; Lk 22,44: „vérvérejtékezés”), de alapvető az *elragadottság*: olyan ez, mint a szenvedélyből végzett munka: lehet nagyon fárasztó és izzadságos, de milyen más az az izzadság, amely muszájból, külső elvárás teljesítéséből vagy kényszerből fakad...

3) *A jézusi radikalitásnak továbbá nincs semmi köze a rigorizmus-hoz* („merev szigorúság, szigorú merevség, könyörtelen törvénybehajtás”), ahogy ezt különösen épp Máté evangéliuma emeli ki, a legközvetlenebbül talán a 23,23-ban: „Jaj nektek..., tizedet adtok a csip-csup dolgokból is, de ami súlyosabb a törvényben, azt figyelmen kívül hagyjátok: az életszentséget/igazvólto, az irgalmasságot és a hűséget.” Számos helyen is hangsúlyozza még az irgalmasságot (a már idézett 18,23–30-on kívül: 6,14–15; 9,13; 18,21–22; 25,31–46), legtételesebben a „Nyolc boldogságban”: „Boldogok az irgalmasok, mert ők is irgalmasságra lelnek” (5,7). De a legfontosabb összefüggés e tekintetben, hogy a szóban forgó radikalitás alapmegfogalmazásának (5,48: Legyetek tökéletesek...) párhuzamos lukácsi változata így hangzik: „Legyetek irgalmasok, amint a ti Atyátok irgalmas” (6,36)! Mondhatnánk: a radikális „tökéletesség” (osztatlan-ság) éppen az embertársaink iránti *radikális irgalmasságban* nyilvánkozik meg (irgalmasság = az, ami túl van a korrekt igazságosságon) – éppenséggel kizárja tehát a rigorizmust és fanatizmust („vakbuzgóság, agresszív türelmetlenség”, vö. még fundamentalizmus, dogmatizmus stb.).

4) Végezetül *a jézusi radikalitás („tökéletesség”) kizárja a kompromisszumot* („kölcsonös engedményekkel járó megegyezés”): a „teljes”, „egész”, „osztatlan” odaadottságnak (Istennek, Isten útjának...) sosem szabad rész[leges] odaadottsággá válnia, hiszen akkor az már nem az, aminek lennie kellene; azaz döntéseink meghozatalában sem szabad más szempontokat is érvényesítenünk, *csak* azt: mi az, ami Isten akarata szerint való (ami konkrétan mindig azt jelenti: mi az, ami Isten akarata szerint az ember javát szolgálja).

Gromon András

Hatalom és tehetetlenség között

Az egyházak úton vannak önmaguk felé

A Hegyi beszéd az egyházi igehirdetés szíve, de egyáltalán nem az egyház számára fenntartott speciális érték, amelyet különleges tulajdonosi jogok védenek, hanem egyetemes, közös kincse minden embernek. Jézus boldogságmondásai messze túlmutatnak az eredeti zsidó címzetten és az akkori kor körülményeinek határán: minden emberre irányulnak, függetlenül születési helyzetüktől és hitüktől. *Peter Knauer* jezsuita joggal óv attól, hogy az együttélés normáinak meghatározásakor kizárólag a keresztény hit normáira hivatkozzunk, mert ezzel rossz szolgálatot tennénk Jézus üzenetének. Ennek az üzenetnek ugyanis már az „emberi” és az „embertelen” megkülönböztetése nyomán értelmesnek és ésszerűnek kell mutatkoznia, különben nem sok okunk lenne arra, hogy foglalkozzunk vele. *Knauer* szerint minden embertelenség gyökere a félelem, és a tét az, hogy megszabadíthassuk az embert önmagától, a félelem hatalmától. Jézus üzenetét örvendezővé tevő üzenetként kell felfogni, mivel megfosztja hatalmától a félelmet.

A gyámokodás helyett a felnőttéget kell kifejleszteni és támogatni. Elsődlegesen nem arról van szó, hogy eleve adott normákat kövessünk, hanem arról, hogy minden egyes ember képes megtalálni és megélni a helyes normákat. Az ember úgy szeresse embertársát, mint önmagát, tegyen meg neki mindent, amit önmagának kívánna, ha annak helyében lenne. Ily módon minden nem-hívó számára is hozzáférhető a Hegyi beszéd szelleme.

Jézus szellemiségét világosan szemlélteti az irgalmas szamaritánus példázata. A szamaritánus megkönyörül azon az emberen, akit a rablók véresre vertek, s ott hagytak az út szélén, és gondoskodik róla – miután egy pap és egy levita már figyelmen kívül elment mellette. Az igazi vallási közösségbe tartozás és az erre alapozó tisztesség

önmagában véve még nem tart vissza attól, hogy az ember irgalmatlanul viselkedjék. Az olyan szövegeknek az ismerete, mint a Hegyi beszéd, még nem óv meg minket attól, hogy elmullasszuk a szükséges segítségnyújtást.

Ma, a globalizáció korában már nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az emberiség nagy része – itt nálunk és világ más tájain is – rablók kezébe esett. Bár nem lehet azt mondani, hogy az egyházak mind figyelmen kívül elmennek e nyomorúság mellett, de elégséges mértékű-e az egyházak elkötelezettsége? Jézus boldogságmondásainak oly radikális dinamikája van, amely képes arra, hogy kiszabadítsa az emberiséget a könyörtelen gazdagodás, illetve szegényedés bilincseiből. Nem kioktató, felemelt mutatóujjra van szükség, hanem a keresztények és egyházaik „kicsi” szerepére: ezeknek ugyanis eleven gyógyító mozgalmaknak kellene lenniük mindazok körében, akiknek testi-lelki gyógyulásra van szükségük.

Az egyházak azt tanítják, hogy a Hegyi beszéd szerinti radikális élet csak az egyházi közvetítésű, vallásos, keresztény alaphizalom révén valószínűsíthető meg. De mit tegyünk, ha ez az előfeltétel hiányzik – keresztények és nem-keresztények esetében egyaránt? Akkor nem segítenek a mégoly tökéletes, mégoly szépen hangzó szövegek, hanem csak a helyes emberi magatartás, legyen az mégoly tökéletlen is, ahogyan tökéletlen maga az ember is.

Kritikus szellemek szívesen tartják az egyházak elé a Hegyi beszéd tükrét, amelyben, mint mondják, világosan látható, mennyire eltorzították az egyházak Jézus arcát. Kétségtelen, a régi főbenjáró bűncselekmények, a karddal végrehajtott térítésekől a kereszties háborúkon, az inkvizíción, a boszorkányégetéseken át a vallásháborúig és a rabszolgaság megtűréséig, mindez valóban teljes ellentmondás

dásban áll a Hegyi beszéddel. *Konstantin* római császárral a trón és az oltár önkényuralmának hosszú időszaka kezdődött el. Az a borotvaél, amelyen szentté avatottak és eretnekek „táncoltak”, oly keskeny, amilyen kicsi volt egykor a ferencesek és a valdensesk közti különbség.

Néhány évtized óta az egyházak lassan, de folyamatosan lerázzák magukról gondolati bilincseiket. Az igazságosság és az irgalmasság jelöli ki a haladás útját, szemben a hitek, népek és fajok iránti gyűlölettel. A pénz, a vagyon, a hatalommal és az élet javaival való bánásmód lelkiismereti kérdéssé válik. Az egyházakban növekszik annak készsége, hogy a rosszat jóval győzzék le, saját híveikkel gyakorolják be a jót, s aztán szövetségeseket szerezzenek az emberiességhez minden nép és vallás körében. Minden jóakarató emberrel összefogva, egyre aktívabban állnak ellen annak kísértésnek, hogy mindent meghagyjanak a hatalom és az erőszak régi viszonyai között. A fejekben még mindig jelen lévő logikát – az erőszak és az ellenerőszak, a ki-rekesztés és a kizsákmányolás spirálját – a Hegyi beszéd lefegyverző logikájával kell felváltani. Sokan még mindig nem ismerik fel, hogy ha aktualizáljuk a Hegyi beszéd logikáját, akkor az meggyőző látnoki erőt képes kifejteni. Az egyházaknak az a feladata, hogy folyamatosan felülvizsgálják, szólhatnak-e a Hegyi beszéd nevében. „Egyoldalúan” le kell lépni a gazdagság, az élvezetek és a hatalom bálványát, és meg kell szüntetni a pusztító jóindulat és a felelős cselekvés kettéválasztását; a cél már nem szentesíti az eszközöket. „Az ellenségesség megszüntetése” eleven folyamat, gyakorlással megszerzendő magatartás: jósággal fegyverezük le a rosszat, szüntessük meg a félelmet, s ne a hatalomra építsünk.

Harald Pawlowski

Hegyi beszéd és politika

Kétségtelen: a Hegyi beszéd provokáció volt, és ma is az. Azzal provokál, hogy látszólag emberileg lehetetlent követel. De éppen ebben rejlik felbecsülhetetlen értéke – egykor és ma. Persze nem az a lényeg, hogy fejből megtanuljuk a Máté-evangéliumban olvasható mondatokat, és szó

szerint átvigyük őket a politikába vagy a hétköznapi életbe; sokkal jelentősebb az a környezet, amelyben Jézus elmondta ezeket a gondolatokat, illetve prédikációjának magva.

A Hegyi beszéd Jézus válasza egy meghasonlott, gyűlölettel teli világra, amelyben az emberek egy megszálló

hatalom szenvedő alattvalói, gazdaságilag kizsákmányolják őket, és szigorú vallási szabályok uralják az életüket: a fatalizmus és a pesszimizmus szinte kézzel fogható. Ebben a helyzetben meggyőző Jézus egy hegyre, és nem csupán megkérdőjelezi, hanem fejük tetejére is állítja a hét-

köznap mércéket. Elképzelhetetlen dolgokat mond ki teljes egyszerűséggel. Gondja nem a gazdagokra és hatalmasokra irányul, hanem azokra, akik „szomorkodnak”, aztán az „irgalmasokra”, s azokra, akik „békeséget teremtenek”, és nem alkalmaznak erőszakot. A brutális elnyomás, a kapzsóság és a kizsákmányolás korában Jézus nem az ellenerőszakra, hanem az ellenszerezetre, a pacifizmusra, a szelídségre és az igazságosságra épít. Nem akarja, hogy az emberek egy pofonra baltacsapásokkal válaszoljanak, nem akarja a követ sziklával szétzúzni. A vízben bízik, amely körülmossa, s végül feloldja a követ. Jézus ezzel feje tetejére állítja azt a logikát, amely a legtöbb ember fejében uralkodik, s amely egyúttal az uralmat gyakorlók logikája is.

Ebben állt a Hegyi beszéd provokációja – és áll ma is. Ma is meghasonlott, gyűlölettel teli világban élünk. Terror, háborúk, tömegek nyomora. Az a veszély fenyeget, hogy a világ kifordul sarkaiból. S ahogyan akkoriban, a felelősök ma is újból és újból az uralkodó logikát követik; azt a logikát, amelynek látszólag nincs alternatívája, mivel ez az uralmat gyakorlók logikája. Az USA elleni terrortámadásra a felelős elnök bosszúval válaszolt. Néhány hónap alatt több mint 200 milliárd dollárt mozgósítottak, hogy ártatlanok ezreit öljk meg. A terror azonban mégis – vagy éppen ezért – folytatódik. A világgazdaságban a gazdag országok az egész világot behálózzák a gazdasági liberalizmus látszólag egyszerű szabályaival, amelyek mindenekelőtt a gazdaságilag erősek hasznát szolgálják. Ha a gazdaságilag gyengébbeknek mégis sikerül egyszer a maguk javára kihasználni ezeket a szabályokat, és termékeiket kivinni a gazdagok piacaira, akkor a hatalmasok egyszerűen megváltoztatják a szabályokat, és kizárják a szegényebbek termékeit.

Ebben a helyzetben üt a Hegyi beszéd órája. A világ csak akkor fog megváltozni – az erőszak és ellenerőszak spirálja éppúgy, mint a gazdasági kirekesztés és kizsákmányolás spirálja –, ha áttörjük az uralkodó logikát. A legújabb kori történelem mutatja, hogy ez lehetséges. A legnagyobb változások olyan személyiségektől indultak el, akik tudatosan megtagadták az uralkodó logikát, a hétköznapi mércéket és normákat, és a maguk útját járták.

Az indiai szabadságharcos, *Mahatma Gandhi* éppen nem az erőszakot prédikálta a brit megszállók erőszaka elleni eszközként, hanem a passzív ellenállást, a civil engedetlenséget és az erőszakmentességet. Gandhi és

követői nem vásároltak többé brit árut, lemondtak a britektől kapott hivatalaikról, és megtagadták az adófizetést. A végén India elnyerte függetlenségét. A mélyen hívó Gandhi nem hiába hivatkozott harcában ismétlenül a „hegyi beszédre”: „Jézus üzenetét a hegyi beszéd tartalmazza, teljesen és hamisítatlanul. Ha csupán a hegyi beszéd és annak magam által adott értelmezése állna előttem, nem haboznék kimondani: Igen, keresztény vagyok.”

A dél-afrikai – fehér – kormányfő, *Frederik Willem de Klerk* is szakított az apartheid évszázados rendszerével – a fehér uralkodó réteg ellenállásával dacolva. Kiengedte a börtönből a letartóztatott szabadságharcost, *Nelson Mandelát*. Ez utóbbi államelnökként szintén szakított sok szabadságharcos bejáratott rituáléjával: ezek ugyanis a hatalomátvétel után gyakran éppoly engesztelhetetlenül elnyomják azokat, akik korábban őket nyomták el. Mandela bosszú helyett kiengesztelődést követelt. Dél-Afrika megszüntette a faji diszkriminációt, anélkül hogy polgárháborúba sülyedt volna.

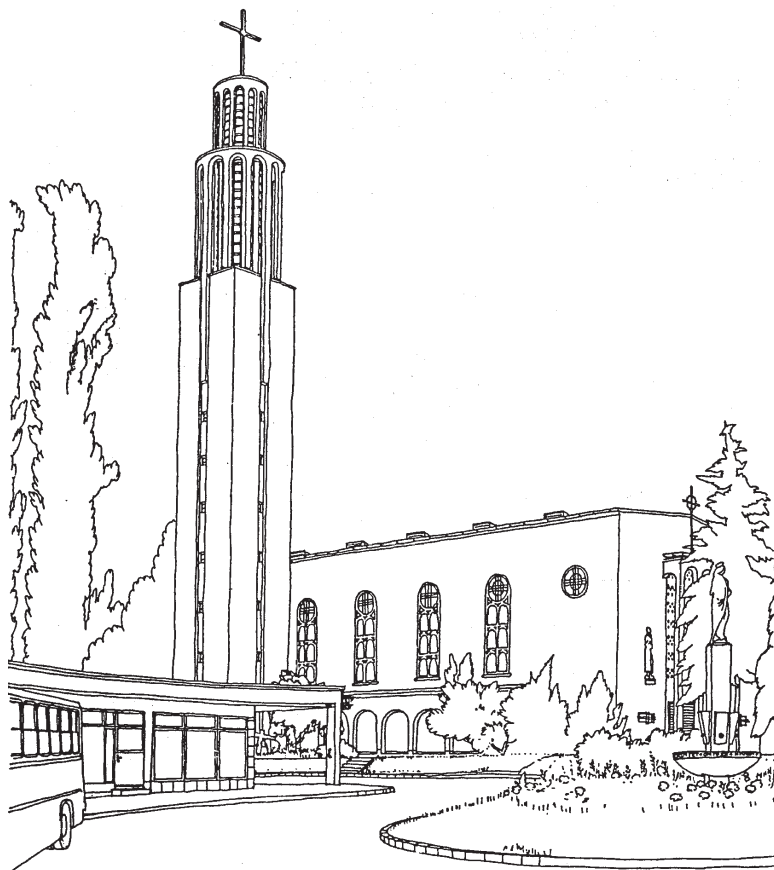
A világnak ma is sürgetően szüksége van olyan emberekre, akik szakítanak az uralkodó logikával, mert az egyre inkább a szakadékba vezet. Ehelyett képzeljük el, hogy az ipari országok felelősei néhány hét alatt 200 milliárd dollárt mozgósítanak, de

nem azért, hogy háborúba, hanem a háború erkölcsi alternatívájába fektessék: a tömeges szegénység elleni küzdelembe, az oktatásba és az egészségügybe szerte a világon. Így kiszáradna a terror és az erőszak táptalaja – lassan, de folyamatosan. Képzeljük csak el, hogy a felelősök arra használnák globális gazdasági hatalmukat, hogy korlátozzák saját igényeiket, és növeljék a szegényebb országok játékterét. A világ hamarosan igazságosabb lenne, mint ma.

És képzeljük el, hogy a gazdag ipari országok abba fektetnék vagyonuk és nyereségük egy részét, hogy munkahelyeket teremtenek, megszervezik a társadalmi igazságosságot, és biztosítják a következő nemzedékek jövőjét. Aztán képzeljük még el, hogy a „normális emberek” is levetik a magukra öltött fogyasztói és biztonsági szokásokat és törekvéseket, és nagyobb teret engednek kreativitásuknak. A pesszimizmus és a jövőtől való félelem új életkedvnek adná át a helyét.

Ez azonban csak akkor fog megtörténni, ha – a politikában, a gazdaságban és a társadalomban egyaránt – több embernek lesz bátorsága ahhoz, hogy kitörjön a bejáratott mércék és szabályok köréből, és új partok felé induljon el. A Hegyi beszéd szárnyakat adhat ennek a bátorságnak – s ezzel egy másik, jobb világ látomásának is.

Wolfgang Kessler

Szabadon, mint az ég madarai

Hegyi beszéd – buddhisták, hinduisták

A Hegyi beszéd nem az egyházak, a keresztények kizárólagos tulajdona. Nem; a Názáreti Jézus központi kijelentései és tanai, bölcsessége és tömör felismerései – ahogyan azokat összegyűjtötték és feljegyezték a Máté-evangélium szerzői – minden kor minden emberét megilletik.

Ezért oly szép, ha más vallások tagjai foglalkoznak a Hegyi beszéddel, meditatálnak róla, elemzik és értelmezik. Ily módon idegenek gyűjtanak fényt a keresztények számára, és tárgítják a keresztény megértés látóhatárát. Nem zavaró tényező tehát, ha nem-keresztények magyarázzák a Hegyi beszédet. Ellenkezőleg, ez fontos a világbéke szempontjából, hiszen egymás kölcsönös ismerete és központi vallási szövegeinek megismerése döntően járul hozzá a vallások közötti békéhez, és ezáltal az emberek közötti békéhez.

Különösen a hinduizmusban és a buddhizmusban, Ázsia két nagy, régi vallásában – melyek sokkal régebbiek, mint a kereszténység – foglalkoznak évtizedek óta nagyon elevenen a Hegyi beszéddel.

„Amikor Jézus látta a népet, felment a hegyre, és leült; tanítványai hozzá léptek, ő pedig megnyitotta száját, és tanította őket.”

Már a bevezető szavakat olvasva szembeötlik a meglepő hasonlatosság bizonyos buddhista szövegekkel. A buddhizmus sok szent irata, az ún. szútrák azzal a megállapítással kezdődnek, hogy Buddha egy „keselyűcsúcson”, egy Rádzsagahá – ma már nem létező – városához (Észak-India) közeli hegyen tartotta ezt a prédikációt. Főképpen a mahayana-buddhizmus, tehát a korai buddhizmus csupán később keletkezett továbbfejlődésének szútrái festik meg azt a képet, hogy Buddha egy hegycsúcson ül, s körülveszik szerzetesei és szerzetesnői, valamint más tanítványai.

Különösen Jézus boldogságmondásai szólítják meg a buddhistákat. Nem csoda! Mert az a mondás, hogy „Boldogok, akik gyászolnak, akik szomorodnak, mert majd megvigasztalják

őket”, a buddhizmus lényegét érinti. Az a tény, hogy élete folyamán az ember ismételt szembesül szenvedéssel teli helyzetekkel, az öregséggel, a betegséggel és a halállal, a fiatal Buddha, Sziddhárta Gautama herceg számára elindítója lett annak, hogy elkezdte keresni a szenvedésből kivezető utat. Több éves keresés, majd több hetes meditáció után jutott el a megvilágosodáshoz. Intenzív megszábadulás-élménye volt, amely alapvető vallási felismerést tartalmazott. Így találta meg a szenvedés legyőzésének kulcsát. Válasza: szenvedésünk oka, hogy vágyaink vannak. Úgy érezte, hogy e felismerés révén minden jövőbeli szenvedéstől megszabadult. Ettől kezdve „Buddha” volt, vagyis „az, aki felébredt”. Mindenesetre életéből 40 éve volt az igehirdetésre, ellentétben Jézussal, aki csak néhány hónapig, esetleg néhány évig prédikálhatott.

A Hegyi beszédről szóló, A legnagyobb a szeretet c. könyvében Ayya Khema buddhista szerzetesnő hangsúlyozza: A szomorkodókról szóló boldogmondás jelentősége „csak Buddha tanításának segítségével táruul fel előttünk”. Ayya Khema – aki 1923-ban zsidóként született Németországban, 1938-ban elmenekült a náci rezsim elől, majd élete vége felé visszatért Németországba, és ott is maradt – aláhúzza a Buddha és Jézus közti közös mozzanatokat: „Kétségtelen, hogy Jézus nem a vagyongyűjtést ajánlotta, ellenkezőleg, azt tanácsolta, hogy ne féljünk.”

Boldogok az irgalmasok, mert majd nekik is irgalmaznak. Jézusnak ez a boldogmondása a buddhizmus egyik legfontosabb iránymutató szavával, a „metta” fogalmával cseng egybe. Nyugaton többnyire így fordítják a „mettát”: „szerető jóság”. Erről szóló tanító beszédében Buddha 15 olyan tulajdonságot és feltételt ír le, amely szükséges ahhoz, hogy az ember fejlődjék a békeszeretben, az irgalmasságban és a jóságban. A buddhizmus szociális alapvonása a „metta”, az együttérzés, a részvét – mégpedig minden lényel. Ez a rész-

vét pedig egybeesik azzal az irgalmassággal, amelyről Jézus a boldogmondásokban beszél.

De nem csupán a boldogmondások alkotnak „hidat” más vallásokhoz. Van a Hegyi beszédnek egy másik, mélyen elbűvölő pólusa is, nevezetesen az „idő”. Nézzétek az ég madarait! Nem vetnek és nem aratnak, nem kaparnak össze csűrökbe tartalékokat, mennyei Atyátok mégis táplálja őket (Mt 6,26). „Az ég madarairól” és „a mezők liliomairól” szóló jézusi szavak az ajándékba kapott, áradó, kozmikus időt jelképezik. „Ez nem a zsidóságban és a kereszténységben uralkodó idő, amelynek középpontjában az ember áll mint az az agyafúrt lény, aki kézbe veszi és megoldja a dolgokat”, mutat rá Francis D'Sa indiai teológus. Nem; a Hegyi beszéd e kozmikus ideje az időnek azt a „nemnyugati” formáját alkotja, amelyben az ember nem uralkodik, hanem csupán egy a sok teremtmény közül, és amelyben Ázsia régi vallási létezők, legfőképpen a hinduizmus.

A madarakról és a virágokról mondott szavaival Jézus arra a nem aggodalmaskodó, Istenbe vetett bizalomra hív meg, amely éles ellentétben áll a Nyugat által uralt jelen életérzésével. Ezzel a hallatlan meghívással azonban, hogy Istenre építsünk, és készségesen órá hagyatkozzunk alakulásunkban, életvitelünkben és elmúlásunkban egyaránt, Jézus megszünteti az Indiában született régi vallásoktól, a buddhizmustól és a hinduizmustól elválasztó határokat.

Ayya Khema azt írja: „Látjuk, milyen közel állnak egymáshoz a vallások, és hogy ez soha nem is lehet másként. A bennünk lévő emberiség ugyanaz, és a legfőbb ideál utáni vágyakozás 2500 éve nem változott. Ugyanaz volt az ókorban, és ugyanaz lesz a jövőben is. Akik felismerték bennünk ezt a vágyakozást és emberiséget, ők a nagy vallásalapítók, akik mind ugyanazt mondták nekünk.”

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

A három külföldi szerző cikkének forrása: Publik-Forum Dossier, 2004. április.